

Kuinka Sarah Waters rakentaa yhden luvun

Risto Niemi-Pynttari

Luku **Sarah Watersin** romaanista *Yövärtio*, Tammi, suom. Helene Bützow

Sarah Waters ikään kuin kalustaa historian tai valaisee sen uudelleen. Kertoessaan lesbojen rakkaudesta ja ystävyyydestä Maailmansodan aikaisessa Lontoossa, hän kuvaa tunteita joita harvemmin on käsitelty sodan yhteydessä. Romaanin naishahmojen ohella tarkkailin romaania lukiessani erityisesti nuorta miestä, totaalikieltäytyjä Duncania. Sota-aikana armeijasta kertakaikkisesti kieltäytynyt mies on kansallisesta yhteishengestä osaton. Suomessa kiistellään siitä, paljonko rintamakarkureita, käpykaartilaisia, aseistakieltäytyjiä ammuttiin talvisodan hengen ulkopuolisina. Tuntematonta sotilasta ei voisi tällä tavalla uudelleen kirjoittaa – mutta ehkä Veijo Meren sotakuvauksia voisi.

Waters kuvaa millaiseksi ihmisraunioksi nuori Duncan oli tullut sotavankeuden ja kansallisen halveksunnan vuoksi. Hänen itsetuntonsa oli romutettu ensin vankilavuosina sodan aikaan, ja sitten isänmaallisen hurman aikaan ensimmäisinä rauhan vuosina.

Sarah Watersin kerrontatapa on proosan kirjoittajien kannalta kiinnostava. Romaanin tunteet ja jopa kohtaukset ovat aivan uudenlaisia, mutta kerronta on perinteistä. Kohtaukset huipentuvat usein kahdenkeskisiin tilanteisiin ihmisten välillä – tilanteisiin joissa läsnäolo korostuu koska niissä ei varsinaisesti tapahdu mitään. Kerronnassa ei ole mitään kokeellista, vaikka romaani etenee ajallisesti taaksepäin, niin kyse on tutusta asiasta: kun menneisyys paljastuu, niin lukija tietää miksi romaanin henkilöt toimivat niin kummallisesti nykyhetkessä.

Totaalikieltäytyjä Duncan on päätynyt tavalliseksi duunariksi kynttilätehtaalle. Hän pitää epätoivoisesti kiinni pienistä rutiineistaan, kulkee samaa reittiä töihin ja takaisin, uskaltaamatta mitään muuta. Hänen on lähes mahdotonta muuttaa turvallista kuviotaan. Kun Frazer, hänelle tärkeä ystävä, hakee hänet pubiin töitten jälkeen, hän on joutua paniikkiin pelkästään siitä, että on vieraassa suunnassa. Lukija ei tässä vaiheessa tiedä enempää Duncanista, huomio kiinnittyy vain siihen miksi tämä on niin säikky ja panikoiva. Miksi miehen mielialat vaihtelevat jyrkästi ääritilasta soiseen, samaan tahtiin kuin kadulla valot ja varjot: hän on väliin onnellinen ystävän seurasta, väliin pelkää tämän murhaavan hänet.

Frazer puolestaan on eloisa ja itsevarma. Waters tekee hänestä kontrastihahmon, jota vasten Duncanin arkuus tulee esille. Myös Frazer on totaalikieltäytyjä, mutta hän on selvinnyt, tekee poliittista työtä, on toimittajana lehdessä. Hän ei voi ymmärtää miksi Duncan on niin onnellinen työstään kynttilätehtaassa.

Waters rakentaa episodeja. Nykyään, kun suomalainen proosa pääosin rakentaa tarinaa kohtaus kohtaukselta, niin tällainen kerronta vaikuttaa erityisen kiinnostavalta. Palikoitain rakentuvan modernin kerronnan sijaan Waters tekee ikään kuin pitkiä kamera-ajaja.

Ja samalla tuo kerronnan rakentuminen on hyvin vanhaa: Watersin on sanottu uudistavan perinteistä, dickensmäistä kerrontaa, jossa yksi luku muodostuu pitkistä kohtausten sarjasta.

Esimerkiksi luku, jossa Duncan ja Frazer käyvät pubissa on tarkasti sommiteltu. Episodi alkaa tehtaan portilta, Frazer on ilmestynyt yllättäen odottamaan Duncania. Hetkeä aikaisemmin tehtaassa Duncan yritti olla kuin ei tuntisi ystäväänsä, ja häpeili Frazierin pidäkkeettömän ystävällisyyden vuoksi. Duncan ei osaa kieltäytyäkään, ja heittäytyy pubissa käyntiin kuin vaaralliseen seikkailuun.

Duncan pelkää, että kaikki tunnistavat hänet kansalliseksi hylkiöksi. Pubiin astuessaan, ensimmäistä kertaa sodan jälkeen, hänet valtaa riemu siitä, että hänet päästetään sisään ja hän saa olla siellä niin kuin muutkin.

Mutta yhdessä väläyksessä Duncanin koko pelon arsenaali paljastuu. Frazer menee hakemaan uutta tuoppia, Duncan jää yksin ja on huomaavinaan pariskunnan, joka puhuu hänestä. Mies ja nainen katsovat häntä, puhuvat ja naurahtelevat. Vanha häpeä herää, kansan petturi on täällä toisten joukossa kuin ei mitään. Duncan yrittää paeta, kun Frazer palaa ja rauhoittaa tilanteen. Pariskunta oli naurahdellut aivan muille asioille.

Kerronnan miljöö muuttuu pitkän jakson myötä: se alkaa tehtaalta, etenee kadulta täyteen publiin ja päättyy ulos terassille jokirantaan. Tarinaan tulee symbolista syvyyttä: rannalla istuessaan ja katsellessaan vastarannalla uivia poikia, heidän oma kokemuksensa nuoruuden menettämisestä korostuu. Heidän aikuisuutensa symboliksi tulee piippu jota Frazier polttaa. Se on varmuuden merkki, jota Duncan on tarkastellut koko tapaamisen ajan. Nyt he istuvat jokirannassa, ja Duncan löytää hiekasta palan vanhaa, rikkoutunutta piippua – hän sujauttaa sen aarteena taskuunsa.

Lopuksi episodin symboliset lataukset purkautuvat heidän välisen keskustelun myötä, ja lukija saa tiedon mistä on kyse. Frazer on innokas ja elinvoimainen, mutta Duncan on kadottanut itsensä. Hän ei osaa sanoa miksi on kynttilätehtaassa ja miksi elää kuin käpertyneenä. Hänellä ei ole kieltä tilanteelleen. Frazierin kysely tuntuu hänestä ilkeältä hätistelyltä.

Täytyy vielä lopuksi muistuttaa, että Duncan on vain yksi teoksen neljästä päähenkilöstä. Mutta tässä olikin kyse vain yhdestä kohtauksesta ja sen kerronnan tarkastelusta. Esimerkiksi [Päivi Kososen arvio](#)ssakäsittelään teoksen kokonaisuutta.